

ЕКОНОМІКА

ЗАГАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

*Кириленко В. І.
ДВНЗ “Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана”,
Кириленко Л. М.
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

У статті розкривається вміст і основні напрями управління інвестиційними процесами в системі державної стратегії економічної безпеки. Разом з аналізом функціональних складових державного управління інвестиційними процесами в контексті економічної безпеки, розглядаються методологічні основи проведення інвестиційної політики як складової національної безпеки. У статті пропонуються деякі заходи щодо впровадження системного використання фіскальних і грошово-кредитних інструментів економічної інвестиційної політики як необхідної умови забезпечення економічної безпеки і зростання вітчизняної економіки.

Постановка проблеми. Сучасний стан відтворювального процесу характеризується розбалансованістю, що виявляється в пригніченості функції заощадження і мотивації інвестування господарських агентів. В останні роки спостерігається тенденція зростання загального обсягу валових інвестицій. Однак цей процес супроводжується якісним погіршенням і кількісним скороченням потенціалу всього інвестиційного комплексу. Походження даного процесу є наслідком зменшення платоспроможного попиту. Створення бази інвестиційного забезпечення є важливим чинником для перетворення економіки. Однак у даний час ця база відсутня. Причиною тому є відсутність інтересу в інвесторів вкладати кошти в розвиток довгострокових об'єктів. Це пов'язано з протіканням інфляційних процесів, що збільшують ризик неповернення вкладених коштів. У результаті цього інвестори прагнуть вкладати свої засоби в короткострокові операції, з метою одержання швидкого і надійного доходу, а не на довгостроковий період. Однак тут отримуємо замкнене коло, вийти з якого можна тільки за активізації інвестиційної діяльності та підвищення рівня управління і регулювання.

Сучасними дослідниками приділяється велика увага проблемам ролі та місця

інвестицій в забезпеченні економічного зростання [1, 2, 4, 5]. В меншій мірі приділяється увага проблемам управління інвестиційними процесами в контексті економічної безпеки.

Постановка завдання. Визначення змісту, особливостей та напрямів і механізмів управління інвестиційними процесами в державній стратегії економічної безпеки в сучасних умовах вимагає теоретичного осмислення.

Державне регулювання інвестиційної складової економічної безпеки розуміється як сукупність форм і способів, що забезпечують: об'єднання державних і приватних інтересів; формування в економіці раціональних пропорцій між споживанням, нагромадженням і інвестуванням; сполучення прогнозування, індикативного регулювання і заходів державного впливу на інвестиційний ринок.

Свої економічні функції держава виконує шляхом формування і витрачання державного бюджету, що є потужним важелем державного регулювання економіки, проявом інвестиційної політики. Отже, подолання економічної кризи можливе шляхом визначення реальних джерел і обсягів державних і приватних інвестицій. Розглянемо взаємозв'язок таких понять як інвестиційна складова економічної безпеки та інвестиційна політика.

Інвестиційна складова економічної безпеки виступає об'єктом впливу інвестиційної політики. На нашу думку, інвестиційна політика виступає як сукупність заходів організаційного та економічного впливу органів державного управління на всіх рівнях, спрямованого на створення сприятливих умов для залучення інвестицій і збільшення їхньої ефективності. Таким чином, інвестиційна складова економічної безпеки визначає стартові умови для розробки інвестиційної політики, з одного боку, і є її результатом – з іншого.

У сучасних економічних умовах в Україні необхідна продумана загальносистемна і в той же час селективна політика інвестування реального сектора. Без створення державою сприятливих умов для регулювання інвестиційної діяльності неможлива активізація суб'єктів інвестиційного ринку, а отже припливу капіталу в реальний сектор, який призведе до стабілізації існуючої економічної ситуації і подальшого стійкого поступального руху. Тому тільки за державного втручання в інвестиційний процес можна прогнозувати активізацію інвестиційної діяльності.

Під державним регулюванням інвестиційної системи авторами розуміється спосіб формування раціональних пропорцій у національній економіці між споживанням, нагромадженням та інвестуванням, а також форм сполучення прогнозування, стратегічного індикативного планування і заходів державного впливу на ринки інвестицій. Державне регулювання інвестиційної сфери економіки має забезпечувати упорядкованість і узгодженість дуже складних складових інвестиційного процесу, сприяти досягненню оптимізації в розвитку окремих галузей народного господарства і діяльності суб'єктів економічних відносин. Вирішення цих завдань може бути засноване на індикативному регулюванні інвестиційної діяльності.

Суть принципів індикативного регулювання полягає в гармонізації інтересів держави і частки капіталу шляхом вироблення принципів та погоджених орієнтирів і завдань розвитку, а також механізмів їхнього досягнення [8, с. 50].

В Україні склалися такі реальні передумови для здійснення індикативного регулювання інвестицій:

– по-перше, в особі великих акціонерних товариств, фінансово-промислових груп та інших структур формується національний корпоративний капітал. Ці корпорації визначають кістяк економіки, тому тісне співробітництво з ними держави сьогодні неминуче і доцільне, тому що в силу лідируючого положення найбільші групи підприємств найбільш повно виражають інтереси суб'єктів економіки та абсорбують переважаючу частину капіталу.

– по-друге, великий капітал сьогодні зацікавлений в активному співробітництві з державою. Вітчизняному капіталу потрібне пряме сприяння держави для просування своєї продукції на світові ринки збуту й успішної конкуренції на них, залучення іноземних інвестицій, створення сприятливих умов при реалізації масштабних проектів реконструкції промисловості. Таким чином, стійкий розвиток економіки, формування довгострокової стратегії інвестиційної діяльності неможливі без зменшення невизначеності майбутнього, зниження ризиків, розвитку загальної економічної кон'юнктури, тобто без активного державного впливу на економіку.

– по-третє, залучення і використання тимчасово вільних коштів населення залишається одним з потенційних джерел інвестуванні. За оцінками, валютні заощадження населення в наявній формі складають 12-16 млрд. дол.

Із сказаного випливають два важливих, на наш погляд, висновки. Перший – необхідним є пошук принципово нових інструментів державного регулювання інвестиційної сфери і створення сприятливого клімату капіталовкладень, адекватних кардинальній зміні загальноекономічної ситуації і задачам щодо стимулювання заощаджень. Другий – реальні альтернативи виходу з інвестиційної кризи відсутні без опори на ресурси нагромаджень суб'єктів ринку. Сьогодні украй важливо за допомогою держави спрямувати наявний, хоча й убогий, потенціал нагромаджень приватнопідприємницького сектора на вирішення невідкладних завдань відновлення економіки на ринкових принципах. Інструментом вирішення перерахованих завдань і здійснення довгострокової структурної політики повинне стати індикативне регулювання інвестиційної діяльності, спрямоване на узгодження пріоритетів державної політики в цій сфері з програмами розвитку великого національного капіталу, сприяння йому в здійсненні важливих проектів переозброєння промисловості і виходу на світові ринки.

На наш погляд, реалізація індикативного регулювання інвестицій має спиратися на наступні інструменти:

1) провідна роль має приділятися підписанню інвестиційних угод, що передбачають взаємні зобов'язання держави і провідних вкладників капіталу в здійсненні великих проектів і завдань структурно-технологічної перебудови економіки. У частині зобов'язань держави це можуть бути заходи спрямовані на підтримку проекту чи заходу для створення для нього сприятливого митного, податкового, амортизаційного режиму, а також не виключається пряме (на частковій основі) інвестування держави;

2) цінова політика на ринку інвестицій має бути узгодженою. З боку виробників це може бути гарантування твердо обговорених меж зміни цін на продукцію, що випускається, у рамках запланованого періоду, з боку споживача аналогічні зобов'язання щодо закупівлі і своєчасній оплаті зазначеної продукції інвестиційного призначення. Ми вважаємо, що політика цінових угод на ринку капіталовкладень може

реалізовуватися на різних рівнях:

а) на державному – під егідою загальноекономічних міністерств і відомств для здійснення державного інвестиційного замовлення, у тому числі разом з регіонами, для будівництва об'єктів державної значущості і реалізації державних інвестиційних програм;

б) на рівні конкретних регіонів – під егідою служб єдиного замовника-забудовника при адміністраціях територій, що здійснюють управління бюджетними та іншими консолідованими інвестиційними ресурсами для фінансування споруджуваних об'єктів;

в) на рівні безпосередніх учасників інвестиційного процесу, що поєднують свої зусилля в рамках асоціативних структур чи виробничої кооперації. Делегування державою своїх інвестиційних функцій вітчизняному капіталу є третім інструментом індикативного регулювання. Надійні великі виробничо-фінансові структури з бездоганною репутацією (корпорації, інвестиційні фонди, холдингові компанії) здатні найбільш ефективно розмістити ресурси з урахуванням комерційної окупності і з метою підвищення ефективності вкладень і залучення в реальний сектор додаткових ресурсів нагромадження;

3) реалізація умов взаємної зацікавленості сторін у виконанні стратегії інвестиційного розвитку і створення сприятливих умов для інвесторів. Для цього держава, на наш погляд, має забезпечити: ослаблення податкового тягаря на діяльність інвесторів, що фінансують ефективні проекти, та створення для них сприятливого режиму амортизаційного списання і переоцінки капіталу; розширення практики державного гарантування і страхування інвестицій; створення сприятливих умов вітчизняним та іноземним інвесторам для реструктуризації депресивних галузей економіки; розширення практики часткового державно-комерційного фінансування.

Державне регулювання інвестиційної діяльності, що опирається на індикативне планування, можна подати як цілісну систему, яка складається з постановки цілей, прогнозування та індикативного планування.

Постановка цілей є висхідним системоутворюючим фактором, у залежності від об'єктивних процесів, що відбуваються в економіці, що змінює міру і характер державного впливу на інвестиційну сферу. Прогнозування дає змогу розробити певну концепцію інвестиційної політики на державному рівні. Індикативне планування визначає конкретні періоди, пріоритети, ресурси, ефективність їхнього використання і можливості впливу економічних і адміністративних регуляторів в інтересах досягнення ефективних результатів в інвестиційній сфері, в економіці країни та її галузей.

Пропонується виділити два типи інвестиційної політики держави: загальносистемна інвестиційна політика; селективна інвестиційна політика за окремими суб'єктами та інвестиційними програмами [8, с. 53].

Перша спрямована на створення сприятливого інвестиційного клімату і діє як би по горизонталі, більш-менш рівномірно впливаючи на всіх суб'єктів інвестиційної діяльності, формуючи економічне та інституціональне, організаційне та правове середовище їхньої активності. Вона є переважно макроекономічною.

Друга виступає як націлений вплив на певні суб'єкти інвестиційного ринку (регіону, галузі, підприємства). Її дії носять як би вертикальний, мікроекономічний характер. У ній більш чітко виявляється регулююча й управлінська діяльність держави, що визначає пріоритетні напрями розвитку того чи іншого регіону, галузі, виробництва,

великих агентів реального сектора.

Однак найважливіше завдання сьогодні в контексті посилення ролі державного регулювання інвестицій в контексті економічної безпеки – знайти ключ до створення такої системи організації ринкового господарства, яка б найповніше розкривала б можливості і стимули для ефективної реалізації всього спектру суспільних потреб. Отже, сьогодні пріоритетним має бути забезпечення внутрішньої фінансової і макроекономічної стабільності та стимулювання зростання економіки. Для цього необхідна взаємоузгоджене, односпрямоване використання податково-бюджетних та грошово-кредитних інструментів у їх взаємозв'язку та логічній послідовності, поетапності та підпорядкування стратегічній економічній меті.

Забезпечення виходу економіки з кризи та переходу до сталого економічного зростання з необхідністю вимагає зосередження на виконанні декількох макроекономічних завдань:

1. Оптимізація податкової системи України та переорієнтація її функцій з переважно фіскальної до регулюючої та стимулюючої.
2. Децентралізація бюджетного регулювання.
3. Переорієнтація банківської діяльності із спекулятивних фінансових операцій на кредитування господарських суб'єктів.
4. Утримання стабільності української грошової одиниці.
5. Взаємоузгоджене односпрямоване використання податкових та грошово-кредитних важелів економічної політики у їх тісному послідовному взаємозв'язку.

Самий такий підхід дає можливість говорити не стільки про структурний характер змін економіки, а про характер організаційно-регуляторних змін. Адже проблема полягає не в структурі української економіки, а в її ефективності, продуктивності [6, с. 286].

Висновки. В умовах глобалізації господарських зв'язків і міжнародної економічної інтеграції функції держави істотно ускладнюються. Для сучасної економіки характерна глобальна конкуренція, що ведеться вже не стільки між країнами, скільки між транснаціональними відтворювальними системами, кожна з яких поєднує багато національних систем нагромадження капіталу, організації науки і виробничо-підприємницькі структури, що працюють у масштабах світового ринку. У цих умовах функції державного регулювання повинні бути спрямовані на стимулювання конкурентних переваг, визначення і реалізацію пріоритетів довгострокового соціального економічного і науково-технічного розвитку.

Системне прогнозування подій на міжнародних фінансових ринках і стратегічна економічна політика та політика безпеки мали б попередити та мінімізувати наслідки ймовірних криз, зривів, крахів і т. ін. З метою запобігання негативного впливу, надзвичайно важливим було попередньо вжити низку заходів, до яких відносяться: 1) стабілізація внутрішньої економічної ситуації; 2) диференціація зовнішньоекономічних відносин; 3) переорієнтація високотехнічних та конкурентоспроможних галузей економіки та підприємств України із нестабільних ринків СНД на стабільніші і платоспроможніші ринки Західної Європи, Північної і Південної Америки, Східної Азії, Австралії; 4) зменшення розмірів внутрішнього і зовнішнього державного боргу; 5) активна демонополізація економіки. Нинішні події ще раз підкреслюють необхідність проведення превентивних стратегічних заходів, а не

миттєвих і не завжди економічно ефективних і доцільних тактичних заходів попередження кризи.

Використані джерела:

1. Барановський О. І. Фінансова безпека. – К.: Фенікс, 1999. – 338 с.
2. Галиця І. Деякі аспекти економічної політики на сучасному етапі // Економіка України. – 2002. – № 4. – С. 40-49.
3. Глазьев С. Основа обеспечения экономической безопасности страны – альтернативный реформационный курс // Российский экономический журнал. – 1997. – № 1. – С. 3-19.
4. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / За ред. акад. НАН України В. М. Гейця. – К.: Ін-т екон. прогнозув.; Фенікс, 2003. – С. 337-481.
5. Кириленко В. І. Інвестиційна складова економічної безпеки: Монографія. – К.: КНЕУ, 2005. – 232 с.
6. Новак А. Я. Як підняти українську економіку: Монографія. Вид. 2-ге, доп. – К.: “Гнозис”, 2007. – 344 с.
7. Онишко С. В. Структура інвестиційного ресурсу України та перспективи економічного росту // Актуальні проблеми економіки. – 2002. – № 2. – С. 18-24.
8. Паитова Л. Г. Основы реализации инвестиционной деятельности с позиций обеспечения экономической безопасности. – М.: МАКС Пресс, 2001. – 65 с.

А н н о т а ц и я

В статье раскрывается содержание и основные направления управления инвестиционными процессами в системе государственной стратегии экономической безопасности. Наряду с анализом функциональных составляющих государственного управления инвестиционными процессами в контексте экономической безопасности, рассматриваются методологические основы проведения инвестиционной политики как составляющей национальной безопасности. В статье предлагаются некоторые мероприятия по внедрению системного использования фискальных и денежно-кредитных инструментов экономической инвестиционной политики как необходимого условия обеспечения экономической безопасности и роста отечественной экономики.

A n n o t a t i o n

In the article maintenance and basic directions of investment processes control opens up in the system of state strategy of economic safety. Along with the analysis of functional constituents of state administration by investment processes in the context of economic safety, methodological bases of leadthrough of investment policy are examined as making national safety. In the article some measures are offered on introduction of the system the uses of fiscal and money-and-credit instruments of economic investment policy as the necessary condition of providing of economic safety and growth of domestic economy.

Ковальчук А. Т.

Інституту законодавства Верховної Ради України

**НЕЗАЛЕЖНІСТЬ НБУ І ПРОБЛЕМИ ПОДОЛАННЯ
ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ**

Проаналізовано законодавче забезпечення діяльності Центрального банку країни (НБУ); показані найуразливіші сторони функціонування НБУ як регулятора комерційних банків і базової інституції із здійснення фінансово-кредитної і валютно-курсової політики; сформульовані конкретні пропозиції з реальної протидії негативним наслідкам фінансової кризи.